LIDÉ

Jubilanti společnosti

Česká geografická společnost má tu čest poblahopřát všem svým členům, kteří v posledním půlroce oslavili významné životní jubileum.

90 let: Jan Slováček
85 let: doc. RNDr. Jan Charvát, CSc.
80 let: RNDr. Jiří Hruška, CSc.
75 let: prof. RNDr. Arnošt Wahla, CSc.
65 let: doc. RNDr. Jaromír Kaňok, CSc. – RNDr. Ludvík Kopačka, CSc. – Mgr. Milan Bursa, CSc.
60 let: prof. RNDr. Rudolf Brázdil, DrSc. – RNDr. Petr Dědič – PaedDr. Petr Fiala – RNDr. Josef Herink – doc. RNDr. Bohumír Janský, CSc.
55 let: Pavel Taibr – Mgr. Jarmila Hájková – doc. RNDr. Milan Jeřábek, Ph.D.
50 let: RNDr. Milan Šimek – Hana Beldová – RNDr. Zdeněk Kliment, CSc. – RNDr. Jan Sládeček – JUDr. Ivan Archibald Vávra – doc. RNDr. Petr Dobrovolný, CSc. – doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc.

Blahopřejeme všem oslavencům a zároveň děkujeme všem členům společnosti, kteří se v roce 2011 dožívají významného jubilea, za jejich práci pro českou geografii.

Zemřel RNDr. Pavel Trnka, CSc.

Na začátku druhého měsíce letních prázdnin mě obzvláště krutě zasáhla smutná zpráva. 4. 8. 2011 zemřel český fyzický geograf a krajinář RNDr. Pavel Trnka, CSc., nejen výborný biogeograf a krajinný ekolog, ale i bývalý spolupracovník, se kterým jsem sdílel společnou pracovnu na katedře geografie, a který mě jako mladého začínajícího vysokoškolského učitele hodně odborně i lidsky ovlivnil.

Pavel Trnka se narodil 5. 9. 1944 v Rohozné (okr. Svitavy) a vysokoškolské studium ukončil v roce 1967 na Přírodovědecké fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně (dnes Masarykova univerzita) v oboru biologie – geografie obhajobou diplomové práce „Taxonomická studie československých druhů rodu Tragopogon L.“. Na Alma mater se stal v roce 1969 zaměstnancem katedry geografie, kde působil až do roku 1984, kdy přešel na nově vytvořenou katedru ochrany životního prostředí. Tam působil jako vědecký pracovník až do roku 1991. Na katedře geografie přednášel biogeografickou problematiku. Společně s doc. Aloisem Hynkem se stali iniciátory i realizátory geografického výzkumu krajiny a studia otázek ochrany a tvorby životního prostředí. Výuce krajiny a životního prostředí se věnoval i po přechodu na katedru ochrany životního

prostředí. S přírodovědeckou fakultou jsou spojeny i jeho další vysokoškolské kvalifikační práce. Akademický titul RNDr. v oboru systematická botanika získal v roce 1974 za rigorózní práci „Rod Tragopogon L. v Československu: ekologicko-chorologická a taxonomická studie“, vědeckou hodnost kandidáta geografických věd (fyzická geografie, specializace biogeografie) obdržel v roce 1985 po obhajobě disertační práce „Prostorová struktura vegetačního krytu“.

V roce 1991 se Pavel Trnka stal učitelem Ústavu aplikované krajinné ekologie Agronomické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity (dnes Mendelova univerzita v Brně), kde se kromě vědecké práce věnoval i výchově studentů vedením bakalářských, diplomových i doktorských disertačních prací. Byl garantem předmětu Krajinná ekologie, vedl několik přednášek a seminářů orientovaných na krajinnou ekologii a její aplikace – obnovu krajiny a krajinný management. Byl členem oborové rady doktorského studijního programu Aplikovaná a krajinná ekologie, členem zkušebních komisí pro státní závěrečné zkoušky, a to i jako externista na dalších vysokých školách v Brně.

Jeho vědecká práce se věnovala studiu prostorové struktury krajiny a vegetačního krytu, problematice využívání venkovské krajiny, dopadům zemědělských aktivit na krajinu a její složky, hodnocení stavu krajiny (zejména její ekologické infrastruktury), odrazům agrární politiky v rurální krajině. Byl zapojen do řešení řady vědeckovýzkumných úkolů, projektů a grantů. Publikoval jako autor či spoluautor přes 20 vědeckých prací (včetně monografií), několik desítek publikací ve sbornících, řadu odborných sdělení, popularizačních článků, 3 učebnice a učební texty (mezi studenty geografie dodnes využívané jeho biogeografické kapitoly z tzv. „Zelené bible“ (Fyzická geografie II, S. Horník a kol. 1986), několik desítek posudků a expertiz, aktivně se podílel na tvorbě map pro Atlas krajiny České republiky. Velmi záslužná byla i jeho činnost ve vědeckých a odborných společnostech a zájmových sdruženích. Byl členem České geografické společnosti, její Sekce fyzické geografie, několik funkčních období pracoval jako člen Hlavního výboru České společnosti pro krajinnou ekologii (CZ-IALE). Zastupoval Mendelovu univerzitu v Brně v „Národní společnosti pro ochranu a rozvoj horských a podhorských oblastí ČR – EUROMONTANA Bohemia“. Velmi dlouho aktivně pracoval v Českém svazu ochránců přírody (ČSOP), kde byl mj. i členem Rady Regionálního sdružení ČSOP v Brně.

Po více než 40 letech plodné tvůrčí pedagogické a vědeckovýzkumné práce se připravoval na odchod na zasloužený odpočinek, ale krutá nemoc vše změnila. Kromě jeho vědeckých výsledků, zůstane mezi bývalými spolupracovníky i studenty v paměti jeho nezištný způsob předávání bohatých odborných znalostí. Čest jeho památce!

V přiložené bibliografii uveďme z jeho četných prací alespoň významnější vědecké práce, monografie a učebnice.

FLEKALOVÁ, M., TRNKA, P. (2007): Landscape character assessment (Case study of the Hustopeče cadastral area, South Moravia, Czech Republic). Moravian Geographical Reports, 15, č. 4, s. 13–24.

HYNEK, A., TRNKA, P. (1981): Topochory dyjské části Znojemska. Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Purk. Brun., Geographia, 22, č. 4, s. 7–99.

HYNEK, A.,TRNKA, P. (1982): Krajinný výzkum Dyjského průlomu. Geografie, 87, č. 1, s. 1–12.

HYNEK, A., TRNKA, P., HERBER, V. (1984): Přírodní krajinné mezochory Československa: 1. přiblížení. Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Purk. Brun., Geographia, 25, č. 11, s. 5–94.

HYNEK, A. a kol. (1985): The Fryšávka drainage basin strategy as proposed by geographical workshop group of Brno university: 2nd approximation. Scripta Fac. Sci. Nat. Univ. Purk. Brun., Geographia 15, č. 3, s. 139–157.
KOLEJKA, J., TRNKA, P. (2008): Assessment of landscape changes: theoretical starting points for study and the research reality. Moravian Geographical Reports, 16, č. 3, s. 2–15.
PIPKOVÁ, V. a kol. (1983): Integrated landscape research: case study of the Losský stream drainage basin. Scripta Fac. Sci. Nat. Univ. Purk. Brun., Geographia 13, č. 10, s. 409–422.
TRNKA, P. (1989): Studium vegetace jako součást výzkumu krajiny. Sborník prací GGÚ ČSAV, č. 24, s. 29–44.
TRNKA, P. (2001): Ekologické aspekty obnovy plošné a bodové zeleně v krajině. In: Obnova plošné a bodové zeleně v krajině. Brno, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, s. 99–106.
TRNKA, P. (2007): Landscape microstructures and their fate in the central part of the Bohemian-Moravian Upland. Moravian Geographical Reports, 12, č. 2, s. 46–60.
TRNKA, P. (2010): Těžba vápenců v Moravském krasu a její vliv na krajinu a životní prostředí. Životné prostredie, 44, č. 1, s. 35–39.

Učební texty:

HORNÍK, S. a kol. (1986): Fyzická geografie II. SPN, Praha, 319 s.
KOTOVICOVÁ, J. a kol. (2009a): Ochrana životního prostředí. Audiovizuální centrum MZLU v Brně, Brno, 165 s.
KOTOVICOVÁ, J. a kol. (2009b): Vybrané kapitoly z environmentalistiky. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno, 111 s.

Vladimír Herber

Prof. RNDr. Michal Zaťko, CSc. zemřel

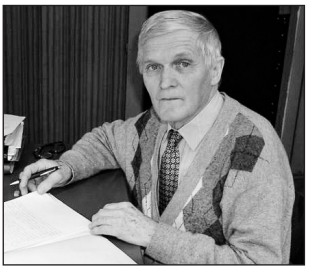

Ještě jsem se nestačil vyrovnat se zprávou o úmrtí přítele Pavla Trnky, když mě během dovolené na Slovensku dostihla zpráva o úmrtí dalšího kolegy, významného (česko)slovenského geografa, prof. RNDr. Michala Zaťka, CSc., který zemřel 9. 8. 2011, v den svých 78. narozenin.

Rodák ze Zlatné v okrese Zlaté Moravce (9. 8. 1933) a absolvent Gymnázia Janka Kráľa v Zlatých Moravcích, které navštěvovala řada významných slovenských profesorů (geografů a kartografů), po maturitě (1952) začal v Bratislavě studovat na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského (PRIF UK) učitelskou kombinaci biologie-geologie-zeměpis. Po prvním ročníku přestoupil do studia na nově vzniknuvší Fakultě geologicko-geografických věd UK na odbornou geografii – specializaci fyzická geografie. V roce 1957 úspěšně zakončil vysokoškolská studia obhájením diplomové práce „Geomorfologické pomery v oblasti Dubová – Častá – Doľany“. Na Komenského univerzitě již zůstal a působil zde 46 let. Dalších (posledních) osm let pracovně spojil s katedrou geografie na Pedagogické fakultě Katolické univerzity v Ružomberku. Titul CSc. získal v roce 1966 obhájením kandidátské disertační práce „Geografia podzemných vôd Slovenska“. Rigorózní práci zaměřil na geomorfologickou problematiku a titul RNDr. získal v roce 1967. Docentem fyzické geografie byl jmenován roku 1972, kdy se habilitoval prací „Režim podzemných vôd Slovenska“. Profesorem

fyzické geografie byl od roku 1988. V roce 2003 mu byl udělen čestný titul emeritní profesor.

Se jménem prof. Michala Zaťka je spojena historie bratislavských geografických kateder, jelikož řadu let stal v jejich čele. V letech 1975–1981 vedl katedru ekonomickej geografie, potom byl téměř 20 let vedoucím katedry fyzickej geografie a geoekológie (1981–1998). Velmi bohatá byla i jeho pedagogická činnost, kdy vedl pro odborné i učitelské studium na PRIF UK přednášky z hydrologie a hydrogeografie, semináře, terénní cvičení a exkurze. Přednášel i na geografických pracovištích v zahraničí. Prof. Zaťko vychoval desítky diplomantů, byl školitelem aspirantů a doktorandů. Působil v komisích pro státní zkoušky, v habilitačních a inauguračních komisích, a to nejen na domácí fakultě, ale i na dalších slovenských i českých vysokých školách. Aktivně pracoval v poradních orgánech Vlády SR a MŠ SR. Prof. Zaťko se významně zasloužil o rozvoj geografického vzdělávání i na základních středních školách, a to nejen jako autor středoškolských učebnic zeměpisu (např. Zaťko 1984), ale hlavně díky jeho aktivní práci ve Slovenské komisi Geografické olympiády od jejího vzniku v roce 1972.

Ve vědeckém zaměření prof. Zaťka můžeme vymezit 3 oblasti vědecké orientace. Na začátku to byla geomorfologie, kde se věnoval terénnímu geomorfologickému výzkumu a mapovaní území Malých Karpat a přilehlé části Podunajské nížiny (Zaťko 1959, 1962) a dále západní části Vysokých Tater (Zaťko 1961). Mezi českými geografy jsou však známější další dvě oblasti jeho vědeckých zájmů – kdy od geomorfologie přešel k hydrologii a hydrogeografii a řada jeho prací byla věnována studiu prostých podzemních vod Slovenska (Zaťko 1968, 1975). Stranou nezůstala ani problematika hydrologie povrchových vod (Zaťko 1980). Mezi nejznámější práce patří mj. typizace povrchových toků Slovenska podle režimu odtoku (Atlas SSR 1980, Zaťko 1991, Atlas krajiny SR 2002). Třetí oblast je spojena s jeho širokým fyzickogeografickým rozhledem, který zužitkoval v publikacích encyklopedického, vlastivědného či turistického charakteru, anebo při tvorbě národních atlasů Slovenska. Byl členem redakční rady Atlasu krajiny SR, zodpovědný redaktor a sestavovatel 4. kapitoly AK SR „Prvotná krajinná štruktúra".

Záslužná byla i jeho organizátorská činnost, ať již řady vědeckých seminářů a konferencí či jako vedoucí „1. slovenské přírodovědecké expedice Afrika 77" do východní rovníkové Afriky. Byl mj. členem (od roku 1998 čestným) Slovenskej geografickej spoločnosti (1991–1998 její předseda), Národního geografického komitétu, vědeckých rad (Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave, Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôdy, Geografického ústavu SAV), redakčních rad vědeckých časopisů (např. Acta Geographica Universitatis Comenianae). Za pedagogickou, vědeckou a organizátorskou práci byl profesor Michal Zaťko několikrát oceněn, např. Malou medailí sv. Gorazda MŠ SR (1998).

Mnohem podrobněji byla pedagogická, vědecká i organizátorská činnost prof. RNDr. Michala Zaťka, CSc. zhodnocena Z. Machovou (2004), která uvádí i přehled odborných prací.

Úmrtím prof. Michala Zaťka ztrácí nejen slovenská, ale i česká geografie významného vědce, pedagoga, organizátora, a především dobrého a laskavého člověka. Čest jeho památce!

Vladimír Herber

Literatura:

MACHOVÁ, Z. (2004): K sedemdesiatke prof. RNDr. Michala Zaťka, CSc. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica č. 45, s. 3–12.
ZAŤKO, M. (1959): Geomorfologické pomery v oblasti Dubová – Častá – Doľany v strednej časti Malých Karpát. Acta Geologica et Geographica Universitatis Comenianae, Geographica, č. 1, s. 49–84.
ZAŤKO, M. (1961): Príspevok ku geomorfológii Furkotskej, Suchej a Važeckej doliny v západnej časti Vysokých Tatier. Geografický časopis, 13, č. 4, s. 271–295.
ZAŤKO, M. (1962): Geomorfologické pomery s prihliadnutím ku geológii kvartéru. In: Buday, T., Cambel, B., Maheľ, M. a kol. (eds.): Vysvetlivky k prehľadnej geologickej mape ČSSR 1 : 200 000, M-33-XXXVI, M-33-XXXV Bratislava–Wien. Ústredný ústav geologický, Bratislava, s. 192–203.
ZAŤKO, M. (1968): Niektoré otázky geografie podzemných vôd Slovenska. Acta Geologica et Geographica Univeritatis Comenianae, Geographica, č. 7, 120 s.
ZAŤKO, M. (1975): Výskyt a režim podzemných vôd v nive Hrona na Podunajskej nížine. Geografický časopis, 27, č. 1, s. 76–86.
ZAŤKO, M. (1980): Príspevok k teplote vody povrchových tokov niektorých pohorí SSR. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica, č. 18, s. 3–11.
ZAŤKO, M. (1984): Hydrosferická zložka fyzickogeografickej sféry. In: Zemepis pre 1. ročník gymnázia. SPN, Bratislava, s. 50–68.
ZAŤKO, M. (1991): K problematike klasifikácie povrchových tokov s aplikáciou na povrchové toky Slovenska. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica, č. 31, s. 211–216.
ZAŤKO, M., red. (2002): IV. Prvotná krajinná štruktúra. In: Atlas krajiny Slovenskej republiky. Ministerstvo ŽP SR a Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava a Banská Bystrica, s. 73–123, 326–327, 334–335.
ZAŤKO, M., ŠIMO, E. (1980): Typy režimu odtoku na území SSR. In: Atlas SSR. SAV a SÚGK, Bratislava.
ZAŤKO, M., ŠIMO, E. (2002): Typy režimu odtoku. In: Atlas krajiny Slovenskej republiky. Ministerstvo ŽP SR a Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava a Banská Bystrica, s. 103.

Životní jubileum Břetislava Balatky

RNDr. Břetislav Balatka, CSc. dosáhl osmdesáti let životní dráhy 11. 1. 2011. Rozmanité toky odborného a osobního života Břetislava Balatky jsou jemně vetkány do české krajiny a výsledky jeho přírodovědeckých výzkumů jsou nesporně klasickou součástí intelektuálního bohatství středoevropské geografie. Podrobnému životopisu a odbornému zaměření Břetislava Balatky byl věnován článek Václava Přibyla publikovaný při příležitosti jubilantových sedmdesátin (Přibyl 2001). Z tohoto důvodu uvádíme v tomto příspěvku pouze stručné životopisné údaje Břetislava Balatky a poté zdůrazníme zejména jeho hlavní výzkumné aktivity a publikované výsledky v uplynulém desetiletí.

Břetislav Balatka se narodil 11. 1. 1931 v Benešově u Semil, vystudoval s vyznamenáním reálné gymnázium v Plané u Mariánských Lázní (1950) a pregraduální studium na Geologicko-geografické (Přírodovědecké) fakultě Univerzity Karlovy v Praze dokončil v roce 1954. Poté se stal vědeckým aspirantem na Geologicko-geografické sekci Československé akademie věd, kde byl jeho školitelem pan profesor RNDr. Josef Kunský, DrSc., člen korespondent ČSAV. Od

roku 1957 Břetislav Balatka působil v Kabinetu pro geomorfologii pro ČSAV a v roce 1963 se stal vědeckým pracovníkem Geografického ústavu ČSAV. Vědecké hodnosti kandidáta geografických věd (CSc.) dosáhl v roce 1963 a v roce 1966 získal titul doktora přírodních věd (RNDr.) na Univerzitě Karlově v Praze. V roce 1993 se Břetislav Balatka stal vedoucím vědeckým pracovníkem katedry fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde působí dodnes jako její emeritní člen.

Geografickým oborům se tedy Břetislav Balatka věnuje více než 55 let a jeho první citované výzkumné práce byly publikovány v letech 1956–1958. Soupisy publikací Břetislava Balatky zahrnují přes 30 knižních prací, více než 70 původních odborných článků, kolem 20 tematických map a 80 výzkumných zpráv (srv. seznam publikací v biografickém článku Přibyla (2001) a přehledný soupis dalších prací pro další období 2001–2010 v příloze tohoto sdělení), více než 100 populárně naučných prací a desítky referátových příspěvků či nepublikovaných studií.

V uplynulých deseti letech se Břetislav Balatka zaměřil zejména na rozpracování vybraných tematických okruhů, které jsou aktuální v mezinárodním kontextu rozvoje geomorfologie a fyzické geografie. Pokračoval tedy ve výzkumech říčních teras a vývoje údolí vodních toků v Čechách, ve studiu metodologických a morfogenetických aspektů regionálního geomorfologického mapování. Dále se zaměřil na morfostrukturní a klimato-morfogenetický vývoj specifických typů reliéfu Českého masivu v mladším kenozoiku. Rozsáhlé odborné zkušenosti s výzkumem geomorfologických, klimatických a hydrologických procesů a jevů a také s tematikou ochrany přírody a přírodních ohrožení umožnily Břetislavu Balatkovi prohloubit a aktualizovat řešení obtížných regionálně geomorfologických problémů ve vztahu k současnému mezinárodnímu stratigrafickému systému kvartéru.

Zásadní výzkumnou prací Břetislava Balatky bylo v nedávné době dokončení podrobného členění reliéfu Čech v textové a mapové podobě v měřítku 1 : 500 000 (Balatka, Kalvoda 2006a, b), včetně stanovení morfografických a genetických typů reliéfu. Katastrofické povodně v Česku byly pro Břetislava Balatku jedním z impulzů pro pokračování rozsáhlých výzkumů říčních akumulačních teras ve střední Evropě. Byly zpracovány terasové systémy a vývoj údolí Sázavy a Želivky (např. Balatka, Štěpančíková 2006; Balatka 2007; Balatka, Kalvoda 2010a, b), včetně paralelizace se systémy říčních teras Vltavy a Labe (Balatka, Kalvoda 2008, 2010c) a jejich začlenění do mezinárodního kvartérního stratigrafického systému (Balatka, Gibbard, Kalvoda 2010a, b). V současné době Břetislav Balatka pokračuje ve výzkumech západočeského terasového systému ve vztahu k vývoji údolí Ohře, jehož hlavní etapy jsou spojeny jak s rozsáhlými změnami klimato-morfogenetických podmínek, tak s tektonickou aktivitou v mladším kenozoiku.

V uplynulém desetiletí Břetislav Balatka věnoval podstatnou pozornost také vedení bakalářských a magisterských prací studentů a práci člena zkušebních komisí státních závěrečných zkoušek magisterského a doktorského studia geografických oborů na PřF UK v Praze. Významná je i jeho popularizační činnost zaměřená na publikace pro širší veřejnost (např. Balatka 2003b, 2004b, 2006a, b, 2009; Rubín a kol. 2003, 2004), a to zejména o fyzické geografii Česka.

Břetislav Balatka a jeho spolupracovníci (zejména PhDr. Jaroslav Sládek, CSc. a RNDr. Jaroslava Loučková, CSc.) jsou významnými badatelskými

osobnostmi české fyzické geografie a geomorfologie, jejichž vynikající odborná práce se nemohla „zásluhou“ neblahé (přesněji řečeno tragické) historie české společnosti v letech 1948–1989 svobodně uplatňovat v mezinárodním vědeckém kontextu, a tedy ani systematicky podílet na řešení a korelacích geografických témat v širším evropském prostoru. Obětavé zaujetí Břetislava Balatky pro výzkumnou a pedagogickou práci je spojeno s vytříbenou intuicí pro vystižení podstatných rysů sledovaných přírodních procesů a s tvůrčí schopností integrace analytických i komplexních přístupů k řešeným geografickým tématům. Pro tyto vzácné vlastnosti a navíc pro obdivuhodnou pečlivost, skromnost a velmi laskavý přístup ke kolegům a studentům se stal Břetislav Balatka pro současnou i nastupující generaci českých geografů velkým vzorem a příkladem ušlechtilého člověka a badatele.

Publikace Břetislava Balatky v období 2001–2010:
(Poznámka: Podrobný soupis publikací Břetislava Balatky z let 1956–2001 je uveden v příloze článku PŘIBYL, V. (2001): Břetislav Balatka, Seventy-Years Old. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, XXXVI, 2, s. 5–18.)

BALATKA, B., PŘIBYL, V. (2000, vyšlo 2003): Morphostructural analysis and geomorphological development of the Nedvědička River Valley near Pernštejn. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, XXXV, Supplementum, s. 211–224.

BALATKA, B. (2003a): Podrobné geomorfologické členění reliéfu Čech. In: Engel, Z., Kalvoda, J. (eds.): Výzkumné centrum dynamiky Země. VÚGTK, PřF UK v Praze, Praha, s. 4–8.

BALATKA, B. (2003b): CHKO Český ráj, CHKO Jizerské hory. In: Rubín, J. a kol.: Navštivte… Národní parky a chráněné krajinné oblasti. Olympia, Praha, s. 66–67, 87–97, 105–113.

BALATKA, B. (2004a): Typologické členění reliéfu severovýchodních Čech. Geomorfologický sborník, 3, Česká asociace geomorfologů, PřF UK v Praze, Výzkumné centrum dynamiky Země, Praha, s. 8–9.

BALATKA, B. (2004b): Úvod. Geomorfologická charakteristika. In: Zahradnický, J., Mackovčin, P. (eds.): Plzeňsko a Karlovarsko. Chráněná území ČR, XI. AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, s. 9–12, 23–39.

BALATKA, B. (2001a, vyšlo 2005): Remembering RNDr. Jaroslava Loučková, CSc. (at the occasion of the 75th anniversary of birth). Acta Universitatis Carolinae, Geographica, XXXVI, č. 2, Praha, s. 19–22.

BALATKA, B. (2001b, vyšlo 2005): Remembering PhDr. Jaroslav Sládek, CSc. (at the occasion of the 75th anniversary of birth). Acta Universitatis Carolinae, Geographica XXXVI, č. 2, Praha, s. 23–28.

BALATKA, B. (2006a): Nejvyšší horské oblasti (Balatka, Rubín, s. 41–55), Dosud nespoutané vodní toky (s. 90–98), Hluboká údolí, soutěsky a kaňony (s. 108–119), Pískovcová skalní města (s. 151–159). In: Rubín, J. (ed.) a kol.: Přírodní klenoty České republiky. Academia, Praha, 318 s.

BALATKA, B. (2006b): In: Demek, J., Mackovčin, P. (eds.): Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. II. vydání. AOPK ČR, Brno, 582 s.

BALATKA, B., KALVODA, J. (2006a): Geomorfologické členění reliéfu Čech. Kartografie Praha, Praha, 79 s., 3 mapy 1 : 500 000.

BALATKA, B., KALVODA, J. (2006b): Geomorphological regionalization of the relief of Bohemia, Czech Republic. Geomorphology and Earth System Science. British Geomorphological Research Group, Lougborough, s. 21.

BALATKA, B., ŠTĚPANČÍKOVÁ, P. (2006): Terrace system of the middle and lower Sázava River. Geomorphologia Slovaca, 6, č. 1, s. 69–81.

BALATKA, B. (2007): River terraces and the Sázava Valley evolution. In: Goudie, A. S., Kalvoda, J. (eds.): Geomorphological Variations. P3K, Praha, s. 361–386.

BALATKA, B., KALVODA, J. (2008): Evolution of the Quaternary river terraces related to the uplift of the central part of the Bohemian Massif. Geografie, 113, č. 3, s. 205–222.

BALATKA, B. (2009): Horopis Jizerských hor (s. 258–266), Geomorfologické poměry Jizerských hor (s V. Pilousem, s. 267–296). In: Karpaš, R. a kol.: Jizerské hory. O mapách, kamení a vodě. RK, Liberec, 576 s.
BALATKA, B., RUBÍN, J., a kol. (2009): Údolí, soutěsky a kaňony v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. Olympia, Praha, 224 s.
BALATKA, B., KALVODA, J. (2010a): Kvartérní terasy řeky Želivky. Geografie, 115, č. 2, s. 113–130.
BALATKA, B., KALVODA, J. (2010b): Vývoj akumulačních teras řeky Želivky v kvartéru. Sborník příspěvků XXII. Sjezdu ČGS, Ostrava 2010, s. 49–54.
BALATKA, B., KALVODA, J. (2010c): Vývoj údolí Sázavy v mladším kenozoiku. Edice Geographica. ČGS, Praha, 198 s.
BALATKA, B., GIBBARD, P., KALVODA, J. (2010a): Morphostratigraphy of the Sázava river terraces in the Bohemian Massif. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, XLV, 1–2, s. 3–34.
BALATKA, B., GIBBARD, P., KALVODA, J. (2010b): Evolution of the Sázava valley in the Bohemian Massif. Geomorphologia Slovaca et Bohemica, AV SR, 10, č. 1, s. 55–76.
RUBÍN, J. a kol. (2003): Navštivte… Národní parky a chráněné krajinné oblasti. Olympia, Praha, 208 s.
RUBÍN, J. a kol. (2004): Navštivte… Přírodní památky, rezervace a parky. Olympia, Praha, 192 s.

Jan Kalvoda

RNDr. Jiří Hruška, CSc. osmdesátníkem

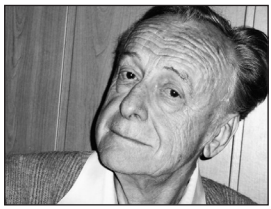

Od července letošního roku je RNDr. Jiří Hruška, CSc., člen České geografické společnosti osmdesátníkem. Rodák z Hlinska studoval na Univerzitě Karlově v Praze, absolvoval na Přírodovědecké fakultě na katedře geografie.

Když v 60. letech minulého století začal pracovat v Geofondu Praha, nastupovala éra počítačů. Jiří Hruška rychle poznal, že budou v budoucnu nezbytným prostředkem racionalizace nejen výpočetních prací, ale uplatní se také při zpracování a vyhledávání rychle rostoucího objemu informací v oblasti geologie. Již v roce 1976 připravil Geofond Praha pod jeho vedením experiment aplikace automatizovaného informačního systému GIPSy na podnět Rady VTEI (Vědecko-technické a ekonomické informace). Výsledkem bylo vydávání signálního bibliografického periodika s rejstříky. Současně byl vyvinut systém ASTI pro zpracování informací v Geofondu a v celém resortu Českého geologického úřadu. Posléze byl v roce 1977 ustaven GEOINFORM – mezinárodní odvětvový systém vědecko-technických informací v geologii. Geofond byl pověřen funkcí hlavního orgánu, který koordinoval a metodicky řídil tento systém. V čele s činorodým, pro věc zapáleným J. Hruškou pracovala skupina informačních specialistů na metodických materiálech pro budoucí činnost GEOINFORM. V sedmi členských státech se zapojilo do této práce 24 specialistů.

Aby byla možná vzájemná výměna počítačově zpracovávaných dokumentografických i faktografických informací, bylo třeba vytvořit jednotný informační jazyk – tezaurus, který by sjednotil obsah i formu ukládaných dat. Koordinátorem byl Geofond Praha pod vedením J. Hrušky. V té době fungoval v Evropě jediný automatizovaný systém geologických informací v BRGM (Národní

geologická služba, Orléans, Francie). Do zpracování mnohojazyčného tezauru se zapojilo deset státních geologických služeb. Výchozím jazykem byla angličtina, dále byla zpracována verze ruská, německá, francouzská, španělská, italská a česká. V roce 1980 na Mezinárodním geologickém kongresu v Paříži byl tezaurus v základních sestavách předložen jako doporučení kongresu.

V dnešní době, kdy s počítačem pracují i děti předškolního věku, se může zdát úsměvné, jak složité a těžké bylo zavádět je jako užitečné pomocníky, mnohonásobně urychlující zpracování informací. Chtělo to nadšení pro věc, houževnatost a nenechat se odradit, někdy i přes nedůvěru a skepticismus vedení. A to Jiří Hruška rozhodně uměl. Zasloužil se tak významně o proniknutí výpočetní techniky do zpracování geologických informací v Česku.

Přejeme ještě mnoho hezkých a spokojených let v kruhu rodiny.

Eva Květoňová

Prof. RNDr. Arnošt Wahla, CSc. oslavil 75 let

Oslavenec je příkladem osobnosti, která celý svůj život zasvětila didaktice geografie. Dodnes se neúnavně se snaží o zkvalitnění přípravy učitelů tohoto předmětu a mj. díky němu máme stále dost kvalitních pedagogů, kteří vychovávají nové nadějné představitele našeho oboru, včetně těch na nejvyšší vědecké úrovni.

Arnošt Wahla se narodil 28. 4. 1936 v Pardubicích. Studoval na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a první pracovní zkušenosti sbíral jako učitel zeměpisu na základních a středních školách. V roce 1972 nastoupil na Pedagogickou fakultu v Ostravě, kde prožil největší část svého profesionálního života. Zažil na ní její růst i přerod na novou univerzitu v roce 1991, včetně vzniku Přírodovědecké fakulty. Šest let byl v Ostravě vedoucím katedry geografie (1986–1992). Profesor Wahla odešel v roce 2009 z Ostravské univerzity do důchodu. Jeho pracoviště se za 37 let, kdy na něm působil, měnilo a přejmenovávalo, ale on se na něm věnoval stále témuž: teorii vyučování zeměpisu, teorii tvorby učebnic a teorii přípravy učitelů zeměpisu. Nakonec se stal v tomto oboru uznávanou autoritou na celostátní úrovni. Didaktické zaměření vykazují téměř všechny jeho odborné publikace. V didaktice geografie také získal postupně všechny vědecké tituly: RNDr. (1971), CSc. (1979), docenturu (1983) a nakonec profesuru (2001). Jednotlivé příčky odborné kariéry zdolával na různých vysokých školách: docenturu mu udělila Univerzita Karlova v Praze, profesuru Univerzita Mateja Bela v Banské Bystrici. Profesorský dekret převzal 15. 2. 2001 v Bratislavě z rukou slovenského prezidenta.

Přestože dosáhl důchodového věku, prof. Wahla není typ, který by toužil po odpočinku. Po odchodu z Ostravské univerzity se přestěhoval do Brna, blíž synovi, a na částečný úvazek nastoupil na Ústav marketingu a obchodu Provozně-ekonomické fakulty Mendelovy univerzity, kde přednáší Geografii cestovního ruchu a Historii a kulturu v cestovním ruchu. Zúročuje tak své cestovatelské zkušenosti a dlouholetou praxi průvodce v cestovním ruchu.

Letošní oslavenec projevil mimořádný zájem o obor aktivitou v České (dříve Československé) geografické společnosti. Za půl století v ní prošel řadou funkcí. Byl dlouholetým předsedou Severomoravské (dnes Moravskoslezské) pobočky, byl členem revizní komise a po dvě funkční období byl členem Hlavního výboru. Až do roku 2006 byl také členem redakční rady časopisu Geografie a dodnes je členem redakční rady časopisu Moravian Geographical Reports. Nejbližší jeho odbornému zaměření byla nepochybně redakční rada časopisu Přírodní vědy ve škole, kde působil v 80. letech. Jeho nejvýznamnější funkcí v ČGS – z hlediska přínosu, nikoliv formální hierarchie – bylo 13 let v čele Sekce geografického vzdělávání. Pod jeho vedením sekce vykazovala neobyčejnou aktivitu a životaschopnost a z jeho odkazu dodnes těží nástupci letošního oslavence ve vedení sekce.

K životnímu jubileu Arnošta Wahly se ke gratulacím připojuje celé jeho bývalé pracoviště a nepochybně i celá česká geografická obec.

Tadeusz Siwek

Profesor in spe Bohumír Janský šedesátníkem

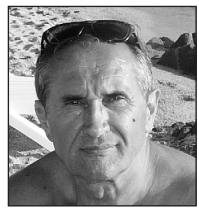

Kolegu a přítele Míru Janského jsem zaregistroval asi před 45 lety jako výborného fotbalistu, kdy jsme hrávali s jednotlivými ročníky studentů geografie malý fotbálek. Opravdu jsme se dali dohromady na další vydařené akci, kdy nás do letního Polska vytáhli studenti kombinace geografie-tělesná výchova, nadšení kolaři. Nebylo to jednoduché v dobách, kdy jsme i do Polska museli zajistit oficiální pozvání, povedlo se. My cestovali vlakem i s koly a po návštěvě Varšavy jsme vystartovali z Bialystoku a během dvou týdnů najezdili asi 1 200 km. Jezdili jsme severním Polskem, jezerními a zalesněnými krajinami Mazur, Kašubského „Švýcarska“, Helskou kosou až do Koszalinu po pobřeží a nazpět do Gdyni a vlakem zpět do Prahy. Bagáž za námi cestovala v zapůjčené dodávce a my v klidném tempu poznávali krásy řídce zalidněných a letně voňavých oblastí jezerních krajin. Bylo to moc pěkné a tam jsem si Míru prvně uvědomil jako zajímavou osobnost, která toho hodně ví nejen o vodě, a dá se říci „padli jsme si do oka“.

Mladého asistenta Janského silně ovlivnil roční pobyt na švýcarském institutu pro studium vody (ETH Zürich, EAWAG Dübendorf, 1983) kde nejen zdokonalil svoji němčinu, ale především se setkal s mimořádnými vědeckými osobnostmi „světa vody“, které usměrnily jeho celoživotní vědecké a výzkumné zaměření. Naučil se skloubit požadavky kvalitního výzkumu s potřebami vodohospodářské praxe, nezapomínal ani na potřeby studentů Přírodovědecké fakulty pro něž připravil několik studijních textů. Věnoval se také středoškolským studentům, kde sám a v kolektivu spoluautorů připravil řadu kvalitních učebnic, dodnes využívaných většinou středních škol. Také při této aktivitě jsme se několikrát potkali jak ve spolupráci, tak ve vzájemných, občas i tvrdých diskuzích o obsahu a podrobnosti připravovaných učebnic. Zde se na kvalitě jeho práce bezpochyby projevila osobní zkušenost původního studia učitelství geografie-biologie. Jako pedagog představuje náročného, a při tom oblíbeného

pedagoga, za nímž stojí desítky diplomantů a postgraduálních studentů. Je představitelem výrazné hydrologické školy z pozic geografie, která je uznávaná mezi odborníky dalších „vodních", ale i ekologických institucí, tak představiteli praxe a médií. Dnes již několik let vede přednášku a seminář Latinské Ameriky, která jak svými hosty (velvyslanci ze zemí Latinské Ameriky, naši přední odborníci na problematiku sociální i ekonomickou aj.), tak zájmem studentů (nejen naší fakulty) představuje to nejlepší z moderní regionální geografie.

Postupem času se kamarád a kolega Janský dostal i do míst, která jsem mu tak trochu záviděl jako bývalý romantik. První moje „závist" se týkala dlouhodobých pobytů na jezeře Bajkal, kde studoval kvalitu vody a způsoby hospodaření na tomto největším světovém rezervoáru sladké vody, ohrožovaném extenzivním využíváním přírodních zdrojů na jeho březích a v povodí jeho zdrojnic. Na základě pobytu a studia vznikla řada odborných článků v domácích i zahraničních časopisech, ale i velice zajímavá knížka pro širší čtenářskou veřejnost.

Po druhé jsem Mírovi „záviděl" jeho opakované cesty, při nichž hledal s několika mladými spolupracovníky v daleké Latinské Americe prameny Amazonky. Také v této práci se projevila schopnost odborné práce v terénu, manažerské schopnosti v řízení týmu spolupracovníků, stejně jako schopnost publikování odborných statí i veřejnosti určených článků knih, pořadů pro televizi či další media. Pro mě bylo docela zajímavé být u diskuze s konkurenčním týmem výzkumníků Amazonky (původem Poláků) v loňském roce, dnes žijících ve Washingtonu D.C. v USA, s nimiž jsme realizovali soukromou exkurzi do jejich sídla na řece Potomac. Jak u Bajkalu, tak u Amazonky, i ve výzkumech vysokohorských jezer v Kirgizii, ohrožujících záplavami pod nimi ležící povodí, se v práci kolegy Janského prolíná vysoce odborná aktivita se schopností její výsledky „prodat" nejen v odborných kruzích, ale i širší veřejnosti. Z tohoto pohledu představuje kolega Janský jednoho z mohykánů klasické geografie autentického poznávání vzdálených krajin s moderním vyústěním výzkumu v podobě návrhů na opatření a řešení studovaných problémů.

Kolega Janský se vedle své výzkumné, publikační a pedagogické práce dlouhodobě věnuje i dalším činnostem, bez nichž by geografie jako obor nemohla existovat, a při tom za ně nejsou tolik dnes požadované „body"! Tak především pracoval jako proděkan v letech 1997–2003, v dalších šesti letech jako vedoucí katedry fyzické geografie a geoekologie PřF UK v Praze. Přes dvacet let byl výkonným a vědeckým redaktorem časopisu Acta Universitatis Carolinae, kde funguje dodnes jako člen redakční rady. Od roku 1995 je šéfredaktorem časopisu Geografie a je také jeho zásluhou, že časopis právě letos (asi jako dárek k životnímu jubileu) obdržel impact faktor (0,787) společnosti Thomson Reuters. Je členem řady odborných organizací jak v Česku, tak v zahraničí (blíže viz internetové stránky PřF UK v Praze: http://www.natur.cuni.cz/geografie/fyzicka-a-geoekologie/jansky). Stal se také nositelem dvou vyznamenání. Především jde o nejvyšší státní vyznamenání Peru „Za mimořádné zásluhy" s právem užívat titul „Komtur" za dlouhodobou pedagogickou činnost na peruánských univerzitách a za výzkum pramenů Amazonky. Druhým je ocenění ministra Životního prostředí ČR z roku 2009 za celoživotní přínos ochraně životního prostředí.

Na závěr si dovolím poznamenat, že mám i třetí „závist" vůči jeho osobě. Tou je jeho neutuchající elán a tvůrčí zaujetí pro geografii ve všech jejích podobách

a aktivitách. Takže mu přeji jak za sebe, tak za celou naší fakultu a věřím, že i české a vlastně i evropské geografy: Míro vydrž! I když je to s Tebou někdy těžké, drž se, přejeme Ti pevné zdraví a elán i v dalších letech.

Ivan Bičík

K životnímu jubileu profesora Rudolfa Brázdila

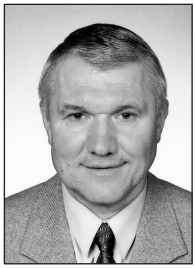

V dubnu letošního roku oslavil své šedesáté narozeniny prof. RNDr. Rudolf Brázdil, DrSc. Jako jeho žák, a v posledních letech také blízký spolupracovník, bych rád v následujících několika řádcích shrnul dosavadní odborné aktivity jubilanta, protože v řadě aspektů jsou skutečně výjimečné, a to nejen v našich domácích poměrech.

Rudolf Brázdil absolvoval v letech 1969–1974 kombinaci matematika-zeměpis na katedře geografie Přírodovědecké fakulty tehdejší Univerzity J. E. Purkyně (nynější Masarykova univerzita) v Brně. S tímto pracovištěm (nyní Geografický ústav) je spjato jeho vědecké i pedagogické působení až do současnosti. Vědeckou hodnost kandidáta věd získal v roce 1980 a v roce 1983 byl po úspěšné habilitaci na Komenského univerzitě v Bratislavě jmenován docentem v oboru meteorologie a klimatologie. V roce 1990 získal titul doktora věd na Univerzitě Karlově v Praze v oboru fyzická geografie a roku 1991 byl na Masarykově univerzitě jmenován profesorem fyzické geografie. Na nynější Masarykově univerzitě působil Rudolf Brázdil v řadě akademických funkcí, mimo jiné jako proděkan. V letech 1981–1992 vykonával funkci vedoucího katedry geografie.

Na počátku své vědecké kariéry se prof. Brázdil věnoval především analýze atmosférických srážek a také problematice statistického zpracování časových řad. Pro jeho odborné směřování měl velký význam pobyt na Meteorologickém ústavu Univerzity v Bonnu v letech 1983–1984 u prof. Hermanna Flohna. Z tohoto období je možné zmínit také jeho expediční činnost. V roce 1985 se zúčastnil polsko-české expedice na Špicberky, kam se následně vrátil s dalšími expedicemi v letech 1988 a 1990. Z přelomu 80. a 90. let se datují jeho první kontakty s profesorem Christianem Pfisterem z Univerzity v Bernu. Tato setkání měla pro další směřování vědecké kariéry prof. Brázdila velký význam. Jedním z hlavních objektů jeho zájmu se postupně stala historická klimatologie, analýza dokumentárních pramenů o počasí a podnebí, analýza časných přístrojových pozorování, problematika hydrometeorologických extrémů a jejich dopadů na přírodu a společnost. V průběhu 90. let prof. Brázdil postupně zformoval výzkumný tým, který začal se systematickým výzkumem archivních pramenů. Postupně vybudoval rozsáhlou databázi historických zpráv o počasí a příbuzných jevech. Excerpcí pramenů, jejich interpretací a analýzou, navázáním intenzivní spolupráce s řadou odborníků u nás i v zahraničí postupně konstituoval výzkumný směr, který je především jeho zásluhou špičkou ve svém oboru v evropském, ale i světovém měřítku. V roce 1999 byl společně s prof. Pfisterem a prof. Glaserem editorem speciálního čísla časopisu Climatic Change s názvem „Climatic Variability in Sixteenth-Century Europe and its

Social Dimension“. Z bohaté publikační činnosti v oblasti historické klimatologie je nutné dále zmínit volnou řadu monografií s názvem „History of Weather and Climate in the Czech Lands“, která od vydání prvního dílu v roce 1995 již čítá sedm svazků a která mimo jiné zpřístupňuje edice archívních dokumentárních zdrojů a přináší jejich meteorologickou a klimatologickou interpretaci.

V mezinárodním měřítku se stal prof. Brázdil postupně vedle prof. Pfistera vůdčí osobností historické klimatologie. V letech 2006–2010 vedl jednu z pěti pracovních skupin projektu 6. rámcového programu EU s názvem Millennium. Tento projekt se zabýval kvantitativní rekonstrukcí klimatu posledního milénia na základě různých nepřímých (tzv. proxy) údajů. Především díky iniciativě prof. Brázdila publikovala tato pracovní skupina v roce 2010 speciální číslo časopisu Climatic Change, které shrnuje základní poznatky o klimatu posledních 500 roků v Evropě, získané studiem dokumentárních pramenů a instrumentálních měření. Rudolf Brázdil v posledních letech publikoval (ve většině případů jako hlavní autor) několik zásadních příspěvků, které z hlediska použité metodologie či dosažených výsledků staví historickou klimatologii po bok jiných disciplin, které se zabývají rekonstrukcí klimatu v předinstrumentálním období na základě nepřímých údajů.

Prof. Brázdil je dlouhodobě úspěšným řešitelem řady domácích i zahraničních grantů, věnovaných vedle historické klimatologie také analýze klimatu v období instrumentálního měření, problematice homogenizace, studiu frekvence a intenzity vybraných hydrometeorologických extrémů či jejich dopadů na přírodu a společnost. Rozsáhlá je především jeho publikační činnost s velkým domácím i mezinárodním ohlasem. Uveřejnil již více než 280 původních odborných prací. Jeho práce mají přes 500 citací v domácí literatuře a přes 1 000 citačních ohlasů v zahraničí. Z velkého počtu prací je možné uvést více než dvě desítky monografií, účast v autorském kolektivu Atlasu podnebí České republiky či Atlasu krajiny České republiky. Pravidelně se účastní významných mezinárodních konferencí a na řadě z nich působí v roli předsedajícího sekcí zaměřených na rekonstrukci či kolísání a změny klimatu. Na mezinárodním fóru prezentoval řadu vyžádaných přednášek, například jako keynote speaker na konferenci Evropské společnosti pro environmentální dějiny (ESEH), která se konala v letošním roce v Turku (viz zpráva Jelečka, Chromého, Seidla v tomto čísle Informací ČGS).

Vedle již zmíněných expedicí na Špicberky absolvoval několik dlouhodobých zahraničních stáží; jako například pobyt hostujícího profesora na Geografickém ústavu Federální technické univerzity (ETH) v Curychu na přelomu let 1992 a 1993 či měsíční pobyt u prof. Raymonda S. Bradleyho na katedře geologie a geografie University Massachusetts v Amherstu (USA) v roce 1994. Profesor Brázdil je dlouhodobým aktivním členem řady domácích i mezinárodních odborných společností. V letech 2001–2009 byl předsedou Národního geografického komitétu. Jako člen klimatologické komise při IGU byl hlavním organizátorem mezinárodní konference s názvem „Contemporary Climatology“ v roce 1994 v Brně, uspořádané v souvislosti s Regionální konferencí IGU v Praze. Již předtím v roce 1990 zorganizoval mezinárodní konferenci „Climatic Change in the Historical and the Instrumental Periods“. Dále lze zmínit jeho práci v redakčních radách časopisů Geografie (Praha), Geografický časopis (Bratislava), Meteorologický časopis (Bratislava), Bulletin of Geography (Torun) a Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska – Geography (Lublin).

Odborná činnost profesora Brázdila je úzce spjata s výchovou studentů geografie na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. V současné době je garantem studia a předsedou oborové rady, dlouhodobě působí v geografické (nyní geovědní) subkomisi při Akreditační komisi MŠMT. Vedle vedení přednášek se věnuje vědecké výchově doktorandů a jako školitel dovedl k úspěšné obhajobě deset doktorandů.

V oblasti historické klimatologie je profesor Brázdil světově uznávanou a respektovanou osobností. Výše uvedené řádky jsou jen stručným shrnutím jeho dosavadní vědecké a pedagogické práce u příležitosti životního jubilea. Jménem celé geografické obce a řady domácích i zahraničních kolegů přeji jubilantovi do dalších let především pevné zdraví.

Petr Dobrovolný

RNDr. Petr Dědič

V srpnu 2011 oslavil významné jubileum geograf, statistik, analytik a člen České geografické společnosti RNDr. Petr Dědič. Narodil se před šedesáti lety ve Svitavách. Po studiích na střední škole odešel studovat na Přírodovědeckou fakultu UJEP v Brně (dnes MU) učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů v kombinaci matematika-zeměpis. V roce 1978 dokončil na téže fakultě studijní obor Ekonomická a regionální geografie a získal titul RNDr. za rigorózní práci „Závislost nemocnosti pracujících na jejich dojížďce do zaměstnání“. Již během studií se stal aktivním členem České geografické společnosti, Jihomoravské pobočky. Spolužák prof. RNDr. Rudolfa Brázdila, CSc. a RNDr. Jarmily Brázdilové se po studiích usadil jako analytik Českého statistického úřadu, územní pobočky Svitavy. Po několika reformních územně-administrativních změnách v organizaci Českého statistického úřadu v současné době působí jako odborný pracovník Oddělení regionálních analýz a informačních služeb ČSÚ v Pardubicích. Jako analytik ČSÚ zpracovával výsledky Československého sčítání lidu v roce 1980 a 1991, Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.

V současné době se podílí na zpracovávání výsledků Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011. V rámci pracovní náplně je spoluautorem mnoha statistických publikací. Z hlavních jmenujme např. Statistická ročenka Pardubického kraje, Statistický bulletin – Pardubický kraj nebo Postavení venkova v Pardubickém kraji.

Doktor Dědič je znám odborné, zejména geografické veřejnosti jako aktivní a často diskutující účastník domácích i mezinárodních vědeckých konferencí či jako propagátor a organizátor významných odborných aktivit. Známé jsou jeho příspěvky na odborných konferencích a seminářích (např. Kartografické dny nebo diskuzní seminář Venkov pořádaný PřF UK v Praze).

Mimo odbornou pracovní činnost své zájmy věnoval především rodině a turistice. S manželkou Martou vychoval tři syny – Michala, Pavla a Mirka. V současné době mu radost dělá role dědečka, kdy se věnuje vnučce Adélce. Jako člen Klubu českých turistů, odboru Svitavy se pravidelně účastnil a podílel na

organizaci tradičních akcí svitavské turistiky – Za zdravím kolem Svitav nebo Memoriál Oldy Leischnera.

K jeho významnému životnímu jubileu mu proto i za rodinu, ČGS, kolegy a přátele upřímně gratulujeme a přejeme vše nejlepší do další práce i osobního života.

Libor Lněnička, Pavel Dědič

„Vstávej, semínko, holala, bude z tebe fiala“

PaedDr. Petr Fiala z Třebíče, středoškolský učitel zeměpisu a tělesné výchovy, 11. 5. 2011 oslavil neuvěřitelné šedesáté narozeniny. Profesní cestu má poměrně jednoduchou – 1969 maturita na Gymnáziu Třebíč, 1973 dokončuje Pedagogickou fakulta UJEP Brno (nyní MU), 1974–1980 dvě základní školy v Želetavě a v Rouchovanech a od roku 1980 dosud členem profesorského sboru třebíčského gymnázia. V roce 1986 vykonal rigorózní zkoušku a získal doktorát pedagogiky.

Stejně jednoduše, přímočaře a samozřejmě bere svou práci: ve spojení s pobytem v přírodě a sportem naplno využívat příležitosti k popularizaci oboru. Svým laskavým a důsledným přístupem k žactvu, dlouhodobou trpělivou pedagogickou prací a odbornými znalostmi a zkušenostmi umožňuje objevovat krásy geografie mnohým studentům. V jejich dlouhé řadě jsou současní odborníci na GIS, pracovníci Českého hydrometeorologického ústavu, zaměstnanci Akademie věd i mnozí pedagogové.

Pevné zdraví, štěstí, osobní a pracovní úspěchy a uspořádání dalších objevitelských cest přejí kolegové.

Radek Blažek

K šedesátinám dr. Josefa Herinka

Dne 8. června 2011 se dožil v plné síle šedesáti let uznávaný český didaktik zeměpisu RNDr. Josef Herink. Měli jsme tu možnost poznat Josefa jako vynikajícího kolegu za jeho více jak dvacetiletého působení ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze, kam nastoupil v roce 1986 po několikaletém učitelování na základních a středních školách. Z ústavu odešel v roce 2007, aby pokračoval ve své profesionální „misi“ jinde.

Dr. Herink se ve VÚP zabýval, vždy se zaujetím a potřebnou erudicí, problematikou didaktiky zeměpisu na základní škole a gymnáziu a v závěru svého působení ve VÚP i problematikou environmentální výchovy. Aktivně se podílel zprvu na tvorbě osnov zeměpisu pro základní školy a gymnázia, v polovině 90. let pak na tvorbě standardů pro tento obor a uvedené druhy škol a po roce

2000 na vytvoření kurikula zeměpisu (geografie) v rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání a gymnázium, jež tvoří základ pro vypracovávání příslušných školních vzdělávacích programů. Jako autor či spoluautor zpracoval také více jak desítku učebnic zeměpisu pro základní školy a gymnázia, více jak dvě desítky metodických příruček pro učitele k výuce zeměpisu a evironmentální výchovy a publikoval řadu článků v oblasti didaktiky zeměpisu a zeměpisného vzdělávání v časopisech (Biologie Chemie Zeměpis, Geografické listy apod.).

Víme také, že Josef byl a je vášnivým fotografem (jeho sbírka objektivů k fotografickým přístrojům obsahuje několik desítek exemplářů), rád cestuje a umí o svých cestách zajímavě vyprávět. Jako Josefovi kolegové rádi vzpomínáme na jeho vtipné glosy, kterými často stručně a výstižně hodnotil různé společenské a politické události. Vzpomínáme i na jeho přátelské naladění vůči ostatním kolegům, respektování oponenta v diskuzi, ale také neústupnost v prosazování názoru, pokud tento názor považoval za správný.

Milý Josefe, přejeme Ti do další šedesátky vše nejlepší.

Jaroslav Jeřábek, Jan Maršák

Geografická výročí 2011

Stejně jako v loňském roce, i letos si česká geografie může připomenout celou řadu výročí, týkajících se „kulatin" slavných osobností z dějin české geografie. Následující článek přináší přehled aspoň některých z nich.

Laická představa o geografii spojuje obor s objevováním dalekých, neznámých končin (i když je to představa mylná, je ve veřejnosti bohužel silně zažitá). Přitom největší český geografický „objev", tedy nalezení nové země, neudělal studovaný vědec, ale důstojník, topograf a malíř. Teplický rodák *Julius Payer* (narozen 2. 9. 1841) nejprve prošel vojenskou dráhou, ale již v 60. letech se proslavil jako horolezec a topograf v oblasti tyrolských Alp – dodnes tam stojí chata, která se jmenuje Payerhütte. Především ale v letech 1872–1874 podnikl polární výpravu do oblasti východně od Špicberk a severně od Nové Země, kudy se neúspěšně pokusil proniknout k Severnímu pólu. V srpnu 1873 při tom objevil souostroví, které pojmenoval po tehdejším mocnáři, a tak dodnes nese jméno Země Františka Josefa. Po návratu se ale úcty tolik nedočkal, a i když byl povýšen do šlechtického stavu, poněkud zahořklý vystoupil z armády a živil se jako malíř obrazů s polární tematikou. Zemřel 29. 9. 1915 v alpském (dnes slovinském) Bledu.

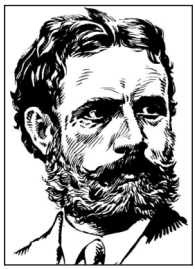

Jednou z mála žen, které se prosadily v donedávna především maskulinní geografii, byla už v meziválečné éře *Kamila Spalová*. Narodila se 15. 12. 1871 v Rakovníku jako dcera odborného učitele. I ona si vybrala pedagogickou dráhu, ale přitom navštěvovala i vysokoškolské přednášky a v roce 1912 dosáhla, jako první učitelka v celém mocnářství, doktorátu

(PhDr.). Zabývala se hlavně kartografií, tvorbou školních atlasů, jako jedna z prvních u nás se ale věnovala také metodice (dnes bychom řekli didaktice) zeměpisu. Zemřela v rodišti roku 1953.

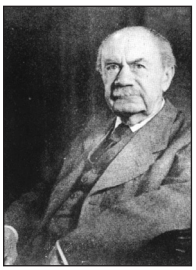

Dva geografové byli ročník 1876, měli podobná příjmení, ale každý byl zcela jiného zaměření jak odborně, tak i národnostně a politicky. Starší z nich, *Fritz Machatschek* (* 22. 9. 1876 ve Vyškově, † 25. 9. 1957 v Mnichově), byl původem moravský Němec, vystudoval ve Vídni a působil na různých německých univerzitách – mimo jiné i na Německé univerzitě v Praze, kde byl profesorem geografie v letech 1915–1924. Byl významným geomorfologem, specialistou na studium velehor, ale napsal i velmi pěkný regionální zeměpis Československa, s jehož vznikem se ovšem nikdy nesmířil; vždyť i ona regionální geografie v prvním vydání (1927) vyšla pod názvem Landeskunde der Sudeten- und Westkarpatenländer…

Jeho téměř jmenovcem byl *František Machát* (* 25. 12. 1876 v Horce nad Moravou). Absolvent pražské univerzity celou svou kariéru učil na středních školách, nejdéle (od 1917 až do smrti roku 1935) jako ředitel dívčího gymnázia „Krásnohorská" v Praze, a do širšího povědomí se dostal hlavně jako autor školních atlasů, označovaných jmény autorů jako Brunclík–Machát. Jeho rukama ale prošla i řada velkých děl typu Ilustrovaného zeměpisu všech dílů světa či Ottova zeměpisného atlasu, přednášel také metodiku zeměpisu na pražské univerzitě.

Nyní by měli zbystřit především čtenáři z brněnské univerzity – výročí z roku 1881 se totiž týkají především dvou jejích otců – zakladatelů. *František Koláček* se narodil v Brně 9. 12. 1881, ale s otcem, gymnaziálním a později univerzitním profesorem stejného jména, se záhy dostal do Prahy. Během studií ho ovlivnil zejména meteorolog F. Augustin, ale Koláček se záhy stal všestranným geografem. Proto byl povolán v roce 1919 na brněnskou univerzitu, kde založil a celé meziválečné období vedl Geografický ústav. Konec jeho života byl hrdinský a tragický; spolu se svými kolegy z fakulty, Františkem Říkovským a Bohuslavem Hrudičkou, byl zatčen nacisty a roku 1942 umučen v koncentračním táboře v Mauthausenu.

Koláčkovi do Brna záhy, v roce 1921, přišel na pomoc jeho vrstevník, také již zkušený středoškolský profesor *Bohuslav Horák* (* 3. 3. 1881 v Chebu). Oproti Koláčkovi měl ale mnohem blíže k historii a už za svého života propagoval obor, který se dnes hlásí k Horákovi jako jednomu ze svých tvůrců – historickou geografii. Vedle toho se ale zabýval i dějinami oboru a jeho vrcholným dílem se staly třísvazkové Dějiny zeměpisu (1954–1968), zvláště ve starších obdobích dílo těžko překonatelné. Horák zemřel o Vánocích roku 1960 v Praze.

Stejný ročník, ale jiná univerzita: 21. 3. 1881 se v Berlíně narodil *Bernhard Brandt*. Původně vystudoval medicínu, ale jako lodní lékař, který obeplul značný kus světa, se nadchl pro geografii, kterou nakonec vystudoval, a stal se asistentem slavného Albrechta Pencka. Od roku 1926 se nakonec stal

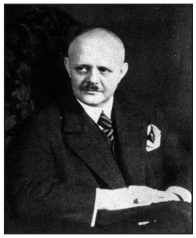

profesorem Německé univerzity v Praze, kde se kromě jiného věnoval výzkumu tatranských jezer, ale i vydávání starých map v edici Kartographische Denkmäler der Sudetenländer. Vědecky nijak zvlášť nevynikal, ale přece až do své smrti (v březnu 1938; nekrolog přinesl i Sborník ČSZ) vychoval dlouhou řadu žáků.

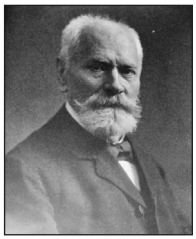

Vedle výročí připomínajících významná narození, jsou bohužel i výročí smutná. První z těch, která připomeneme, se týká jednoho z průkopníků oboru na Slovensku: dne 22. 3. 1911, tedy právě před sto lety, zemřel *Víťazoslav Cintula*. Rodák (1848) ze zemanské rodiny z Borského Svatého Mikuláše celý život působil jako středoškolský profesor v Čechách a na Moravě (i pohřben je na pražských Vinohradech), ale většina jeho geografických děl se týká rodného Slovenska. Z nich zvláště vyniká mapa národnostního složení Horních Uher podle sčítání z roku 1900. Ne snad svou vědeckou kvalitou, ale hlavně tím, že právě podle této mapy za 1. světové války T. G. Masaryk vymezoval hranice budoucího Československa.

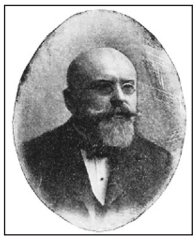

Druhé smutné výročí se týká *Jindřicha Metelky* (* 1854, Svémyslice u Prahy – † 9. 9. 1921, Praha). Ačkoli vystudoval geografii v Praze a ve své době patřil k nejnadanějším mladým geografům, docentury se (hlavně kvůli Janu Palackému) nedočkal. Na zeměpis ale nezahořkl a jako středoškolský profesor se významně zasloužil o založení České geografické společnosti (1894). Byl jedním z prvních spoluredaktorů a později výkonným redaktorem Sborníku ČSZ. Až po roce 1909 se zeměpisu vzdálil a přešel k politické kariéře; byl poslancem říšské rady a po vzniku republiky se významně zasloužil o přijetí zákonů o menšinových školách.

Více informací o významných osobnostech na poli geografie naleznete v publikaci Martínek, J. (2008): Geografové v českých zemích 1800–1945 (biografický slovník). Historický ústav AV ČR, Praha, 245 s.

Jiří Martínek